

52 NUMARALI KADI SİCİLİNE GÖRE 19. YÜZYILDA SİVAS'TA GİYİM-KUŞAM

Dressing in Sivas in the 19th Century According to Kadi Registry No:52

Erdem SAKA*

Öz: Giyim kuşam, tarihin kadim dönemlerinden beri insanların en zarûri ihtiyaçlarından birisi olmuştur. Bu ihtiyaçları; dini vecibeler, cinsiyetler arasındaki farklar, insanların yaşları, iklim, coğrafya, toplumsal baskılar, zevkler ve toplumsal-kişisel trendler gibi faktörler önemli derecede etkilemiştir. Çalışmamızda 52 nolu Sivas şer'îye sicilindeki tereke kayıtları (1879-1880 yılları)'na göre Sivas'ta kadın ve erkeğin giyim kuşamı ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Anahtar sözcükler: Osmanlı, Sivas, Saat, Yüzük, Elbise

Abstract: Dressing has been one of the necessities of human being since the ancient times. These necessities has been designed and affected to an enormous level by religious manners, diversity between the genders, human ages, climate factors, geography, social pressures, entertainment and social manners. In our study the dressing and embellishments in the Ottoman Empire society will be scrutinized with looking into the deceased peoples' heritage records, kept in Sivas (between the years 1879-1880).

Keywords: Ottoman Empire, Sivas, Watch, Ring, Dressing

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi, Samsun-Türkiye. E-mail: sakaerdem_69@hotmail.com; **Orcid ID:** <https://orcid.org/0000-0002-275331>

1. Giriş

Kültürel motifin önemli dokularından olan giyim-kuşam, insanların ve toplumların kimlik emârelerindedir. İnsanlar soğuktan korunmak, mahremden sakınmak ve güzel görünmek gibi ihtiyaç ve içgüdülerle giyinirken; onların oluşturduğu topluluklarda kısmen üst kimliğin içtimai yapısı tebellür eder. Toplumların giyim-kuşam kültürü, genel olarak ahlaki mefhûmlar ve dini vecibeler ile tayin edilmiş ise de değişen zamanla giyim-kuşam telakkisinde de değişiklikler olmuştur. Tanzimat Dönemi ile birlikte giyim kuşam kültürü daha hızlı değişmeye başlamıştır. Giyim kuşam kültürümüzün zarûretler kadar yasaklamalarında etkisiyle istikrarsız bir tarih çizgisinden geçtiğini söylemek yanlış olmayacaktır.¹ Ayrıca milletlerin giyim kuşama dair müşterek değerleri olduğu gibi her milletin kendine özgü değerleri ağırlıkta olmakla birlikte bir millete özgü giyecekler zamanla başka milletlere de geçmiştir. Ekolojik ve ekonomik koşulların, toplumsal değer yargıları ile kişisel tercihlerin biçimlendirdiği giyim-kuşam önemli bir kültür taşıyıcısıdır.²

İnsanoğlunun giyim kuşam telakkisi; azamet, süs , güzellik vb. ihtiyaç ve insiyâklarla şekillendiği için moda uyum eğilimi kadimden beri su götürmez bir gerçektir. Osmanlı İmparatorluğu'nda da özellikle İstanbul gibi merkezi yerlerde ithâl lüks giyecekler kullanıldığı ve ithâl mallara yasaklar getirildiği kayıtların tetkikinden anlaşılmaktadır. Bu yasaklar ayrıca kadınların sokakta dikkat çekici ve elbise içindeki uzviyetlerini belli etmeyecek şekilde giyinmeleri emredilmiş, erkeklerin ise; zevk ve eğlenceye düşkünlük gösteren kıyafetleriyle, devletin şer'i yapısına, insanların sosyal statülerine aykırı giyim kuşam da yasaklanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda giyim kuşama yönelik ilk kez III. Ahmet döneminde (Lale Devri) 1725'te giyim kuşamın bozulmasından dolayı düzeltilmesine yönelik bir ferman çıkarılmıştır. I. Abdülhamit döneminde ise ilk elbise nizâmnamesi çıkarılmıştır. Daha sonra da III. Selim, II. Mahmut ve II. Abdülhamit dönemlerinde giyim kuşama yönelik nizâmnameler çıkarılmıştır. Hatta bu düzenlemelerde giyilmesi yasak sayılan elbiseleri diken terzilere dahi ağır cezalar verileceği ihtar olunmuştur.

Gayrimüslimlere de giyecekler konusunda, muayyen renk ve elbiselerin giyilmemesi şeklinde yasaklar konulmuştur. Gayrimüslim esnafın kırmızı veya yeşil elbise giymesi yasaklanmıştır.³ Memleketimizde tatbik edilmiş

¹ Necdet Sakaoğlu, Osmanlı Giyim Kuşamı ve "Elbise-i Osmaniye", *Tarih ve Toplum*, İletişim Yayınları, c. VIII., s.292.

² Temel Öztürk, 1918 Numaralı Kadı Siciline Göre 18. Yüzyılda Trabzon'da Giyim-Kuşam Kültürü, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Serander Yayınları, 2015;(18): 9-28, s.9.

³ Ömer Demirel, *Osmanlı Dönemi Sivas Şehri ve Esnaf Teşkilatı*, Sivas Belediyesi Kültür Yayınları, Sivas 1998, s. 73.

eski yasaklardan garip, garip olduğu kadar da hazin ve tuhaflarından biri de çarşı hamamlarına giden gayrimüslimlerin nalin giymekten men edilmiş olmalarıdır.⁴ 1835-1839 yılları arasında İstanbul'da bulunan Alman Mareşal Helmuth von Moltke, kadının evinde giysisi ne kadar abartılı biçimde açık saçık, sokaktaki giysisinin de o kadar abartılı biçimde kapalı olduğunu, Türk kadınlarının sarı, Ermenilerin kırmızı, Rumların siyah, Yahudilerin mavi ayakkabı giydiğini yazar.⁵ Tereke kayıtlarına bakıldığında Müslim tebaa giyim kuşamda en çok kırmızı, yeşil, sarı ve siyah renkleri tercih etmiştir.

Diğer bir husus ise giyim kuşamın sosyo-kültürel boyutu kadar iktisâdî ehemmiyete haiz olmasıdır. Önemli bir sektör olan dokumacılık; üretim, istihdâm ve ticari mecraları da etkilemiştir. “Ticaret ekonomiyi döndüren çarktır” düsturunu, belki de “moda ekonomiyi döndüren çarktır” diye değiştirmek gerekir.⁶ Gerçekten de, bütün bir zanaat ve ticaret dalını kâh geliştirip kâh yıkan güç moda olabiliyor.⁷ Çalışmamızın konusu olan Sivas ilinde de ilgili tereke kayıtlarında aktaracağımız giyim eşyalarına bakıldığında kürklerden ziynet eşyalarına kadar her nevi malzeme iktisadi ehemmiyete haiz olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin geçmişten tevarüs ettiği dokumacılık sektörüne yönelik bilgi birikimi mevcuttur. XV-XVII yüzyıllar arası Osmanlı döneminin dünyada eşi görülmemiş düzeye varan kumaş sanatı Selçuklu Türklerinden alınan sağlam dokuma geleneğine dayanır.⁸ Bu gelenekle doğal olarak “don,gön” gibi giyim terminolojisinin bir kısmı da eski Türklerden tevarüs edilmiştir. Sivas'ta yerel imkanlarla dokumacılık dalında faaliyet gösteren esnaf kadimden beri mevcuttur. 1808-1839 yıllarında Sivas'ta 23 meslek çeşidi ile gıda kadar önemli olan dokuma ve deri sanayi bulunmakta ve bunlar esnafın yaklaşık % 15'ini oluşturmaktadır.⁹

Osmanlı Devleti'nde devletin azamet ve ihtişamının nişanelerinden biri de sarayın giyim kuşam kültürüdür. Osmanlı sarayının ve halkın giyim kuşam ihtiyaçları zaman zaman İstanbul ve Bursa gibi dokumacılıkta ileri düzeylere ulaşmış önemli merkezlerden karşılandığı gibi zaman zaman da ithâl ürünlerden karşılanmıştır. Spesifik bir yönlü olarak mahdut bir tüketime konu olan Ankara tiftiğinden yapılan kumaşlar istisna edilirse Osmanlı İmparatorluğu orta ve yüksek ve kalitede yönlü ihtiyacını

⁴ Reşat Ekrem Koçu, *Osmanlı Tarihinde Yasaklar*, Doğan Yayınları, İstanbul 2017, s. 149.

⁵ Sevgi Gürtuna, Osmanlı Kadınının Giyim Kuşamı, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. IX, 1999, s.194.

⁶ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi – I 1300-1600*, (Çev. Halil Bertay), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017, s. 265.

⁷ İnalçık, a.g.e., s. 265.

⁸ Nevber Gürsu, Kumaş, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. XXVI, s. 369.

⁹ Demirel, a.g.e., s. 58.

Batı'dan ithâlatla karşılaşmakta idi.¹⁰ Ayrıca Osmanlı Devleti devrinde Bursa gibi kentlerde ipek üretilmiş ise de İran ve Hint ipeği de ithal edilmiştir. Yine 1573-1574'te nüfusu 8-9 bin olan Bergama'da pamuklu kumaş dokumacıları ve birkaç yıl sonra Simav'ın dokumacıları¹¹ örneğinde olduğu gibi İstanbul ve Bursa gibi büyük kentlerin dışında da Osmanlı'nın bazı bölgeleri dokumacılık sektöründe önemli bir yere sahipti.

Sivas kadı sicilindeki 26 terekede giyim kuşam eşyalarına rastlanılmakla beraber bazı adli vakalarda dava konusu olan giyim kuşam ve ziynet eşyalarına da rastlanılmaktadır. Hamamardı Mahallesi'nden Mehmet ve Hacı Mehmet isimli tüccar kardeşlerin müşterek terekesindeki¹² satılık mallarına bakıldığında Sivas'ta bu dönemde kullanılan hemen her giyim eşyasından onlarca bulunduğu için bu esvaplara Sivas'ta rağbet olduğu söylenebilir.

Terekelerde bir çok malûmat olmakla beraber ölen kişilerden Sivas'ın yerlisi olanlar haricinde Sivas'a misafir olarak gelenler de vardır. Ayrıca terekelerde kebir büyük giyim eşyaları, sagir küçük giyim eşyaları, cedit yeni giyim eşyaları, müst'amel ve köhne ise kullanılmış olan eski giyim eşyaları için kullanılan bazı mefhûmlardır.

Terekelerde zikredilen giyim eşyalarının bir kısmı günümüzde de kullanılmakla beraber aşına olmadığımız giyecek ve giyimle ilgili sair tabirler aşağıda zikredilecektir. Giyim kuşam eşyaları genel olarak iç, giyim, dış giyim, gösterişe yönelik süs ve ziynet eşyalarından oluşmaktadır. Ayrıca elbiselerin kumaş türleri , ayakkabı gibi eşyalara da değinilecektir. Sivas'ta giyim eşyalarının bazıları ikili ve üçlü olarak aynı fiyat altında zikredilmiştir. Bunun sebebi ise günümüzdeki kombin/e denen birbiriyle uyumlu ya da beraber kullanılan giyim eşyalarının mezkûr dönemde de kullanılmasıdır. Pantolona kemer, entarilere kuşak bağlanması zaruri olabildiği gibi, ikili olarak giyim anlayışı insanların renk, desen vs. uyumu ile moda ve beğenilme eğiliminden de tezahür etmiştir.

2. İç Giyim Eşyaları

İç giyim eşyaları başlıca içlik, mintan, don ve gömlekten oluşmaktadır. Eski Türkçe'de ton sözcüğü Orhon yazıtlarında bulunur, “tonlug” elbiseli, “tonsuz” giyimsiz, çıplak demektir.¹³ Sivas'ta 19. yüzyılda giyim eşyaları bugünkü giyim eşyaları ile aynı isimlerde olmalarına rağmen aralarında bazı farklar olup okuyucuların tahayyül edebilmesi için elimizdeki

¹⁰ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, 14. bs., İstanbul 2000, s. 235.

¹¹ Surayıya Faroqhi, *Osmanlı Zanaatkarları*, Alfa Yayınları, İstanbul 2017, s.110.

¹² Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA), Meşihat(MŞH), *Sivas Şer'îye Sicili (SŞS)*, No:52, s. 40.

¹³ Kudret Emiroğlu, *Gündelik Hayatımızın Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 10. bs., İstanbul 2017, s. 231.

kaynaklarca tasavvur edilecektir. Kışın esvap altına giyilen pamuklu yelek “zıbın” denen içlik¹⁴ Avrupa kesimi ceket karşılığı olarak kullanılmış bir isimdir, kostüm karşılığı olarak da “setre pantolon”¹⁵ denilir. Diğer taraftan düz yakalı önü ilikli çuha libas ki bizde makam-ı resmide giyilir¹⁶ şeklinde tabir edilen bu giyeceğin birkaç çeşidi vardır ve terekelerde bunlara sıklıkla rastlanmaktadır.

İstanbul’da Hâce Paşa Mahallesi’nden olup Sivas’ta vefât eden Hacı Ahmed Beğ oğlu Abdullah Beğ’in terekesinde 60 kuruş değerinde 1 adet setre içlik ve 30 kuruş değerinde 1 adet beyaz beze içlik¹⁷, Hamamardı Mahallesi’nden Mehmed oğlu Mehmet’in terekesinde tire içlik¹⁸ gibi içlik çeşitleri olup bazı giyim kuşam eşyalarının terekelerdeki fiyatları diğer eşyalarla toplam olarak verilmiş olduğu için tek tek fiyatlar belirlenmiştir.

İç giyeceklerin en önemlerinden don diye tabir edilen giyecekler kayıtlarda mevcuttur ve günümüzde de kışın pantolon altına giyilen pijamaya benzemektedir. Vücudu belden aşağı topluklara kadar örten ve bacaklar için iki parçası bulunan ve ten üstüne giyilen iç çamaşırı; tasrih ile “iç donu”, ayrıca “tuman” da denilen¹⁹ giyeceğe hemen her terekede rastlamak mümkündür. İşlikler bazı terekelerde don ve gömlekle beraber kaydedilmiş olup, Sivas’da, Paşabey Mahallesi’nden Şerife oğlu Mustafa’nın terekesinde 69 kuruş değerinde 1 adet köhne içlik, 1 adet içlik, 1 adet don ve 1 adet gömlek²⁰ şeklinde toplam fiyatlarıyla kayıtlıdır.

Donlar; çorap, pantolon, kürk, entari, gömlek, hırka ve yelek gibi temel giyim malzemelerinden olup günümüze kadar gelmiştir. Terekelerde donlar gömlekle aynı satır içinde zikredilen diğer bir iç giyeceğidir. Gömlek olarak zikredilen giyeceğin doğrusu gönlektir; “gön” deri, ten demektir, erkek gömleklarinin eteği dizden yukarı kalır ve belden aşağı iç donunun içine sokulur, kadın gömleklere ayak bileklerine kadar uzun olur, ama aslında bu çamaşır bedenün üst kısmını örter²¹ şeklinde tabir edilir. En ucuzu Keçibula Mahallesi’nden Hasan oğlu Ömer’e ait olan 3 kuruş değerindeki 1 adet köhne hilali gömlek²² en pahalısı ise Oğlan Çavuş Mahallesi’nden İbrahim oğlu Abdullah’ın terekesinde 110 kuruş değerinde

¹⁴ Reşat Ekrem Koçu, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Doğan Yay., İstanbul 2015, s. 139.

¹⁵ Koçu, a.g.e., s.208.

¹⁶ Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2007, s. 708.

¹⁷ ŞŞS, No:52, s. 79.

¹⁸ ŞŞS, No:52, s. 40.

¹⁹ Hüseyin Kazım, *Büyük Türk Lügatı*, Koçu, a.g.e., s. 99.

²⁰ ŞŞS, No:52, s. 70.

²¹ Koçu, a.g.e., s. 131.

²² ŞŞS, No:52, s. 188.

1 adet cedit hareli gömlek²³ kayıtlı olup hemen her tereke de bir veya daha fazlasına rastlamak mümkündür.

Diğer bir iç giyim eşyası ise gömleklere benzeyen ve yaygın olarak giyilen mintanlardır. Mintan; iç gömleği üzerine giyilir, etekleri kalçaları örtecek kadar uzun, uzun kollu, düz yakalı, önü entâri gibi yarım yırtmaçlı olup yırtmacı 3-4 düğme ile kapanır, baştan geçirilir giyilir avam, esnaf harcı erkek dış gömleği²⁴ şeklinde tabir edilen iç giyim malzemesidir. Şems-i Ferraş Mahallesi'nden Bayrambaşı oğlu Mehmed oğlu Ömer oğlu Hüseyin'in terekesinde çuka mintan ve köhne aba mintan²⁵ gibi mintanlar zikredilmektedir.

3. Dış Giyim

Sivas, dış giyim açısından oldukça geniş yelpazeye sahip olmakla çeşitli elbiselerle beraber aynı elbiselerin dahi çeşitleri mevcuttur. Kürk, yağmurluk, pantolon, yelek, maşlah, yazma, yemeni, şal, entari, kemer, kayış, şalvar, sarık, mesh, fes ve peştemal terekelerde kayıtlı başlıca dış giyim eşyalarındandır. Ayrıca kayıtlarda kundura, naleyn, çarık, mesh ve lapçım gibi ayaklara giyilen dış giyim eşyaları da mevcuttur.

3.1. Kürkler

Kürk terekelerde en fazla rastlanılan ve çeşitleri fazla olan dış giyimin en önemli unsurlarındandır. Kürk, tarih boyunca hemen hemen her toplumun ilgisini çekmiş olup, daha önceleri giyinmek için kullanılırken bir zaman sonra süs, giyim aksesuarı olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁶ Tüyleri yumuşak ve güzel hayvanların giyimde kullanılmak üzere suret-i mahsusada hazırlanmış postları ve postlara kaplanan kumaşlarla yapılmış üstlük esvaplar²⁷ olan kürkler Osmanlılar'da sadrazamlar, vezirler, devlet erkanı hep resmi elbise olarak kürk giyerlerdi.²⁸ Kürk kabının cinsine ve üstünün renk ve şekline göre rütbe ve imtiyaz ifade ederdi.²⁹

Terekelerde de çeşitli özelliklerde ve fiyatlarda kürkler kayıtlıdır. Gök Medrese Mahallesi'nde ikamet eden Tataroğlu Mehmed oğlu Süleyman'ın terekesinde zikredilen 1 adet setre ve 1 adet kuzu derisi kürkün toplam fiyatı 110 kuruş³⁰, olarak verilmiştir. Ayrıca Sivas'ın Şah Hüseyin Mahallesi'nden Memleha baş me'mûru Osman Vefa Efendi oğlu Abdullah'ın terekesinde zikredilen tanesi 83 kuruş olan çuka yüzlü köhne

²³ ŞŞS, No:52, s. 197.

²⁴ Koçu, a.g.e., s. 178.

²⁵ ŞŞS, No:52, s. 44.

²⁶ Zeki Tekin, Osmanlılarda Kürk Kullanımı, *Türkler*, c.X, 2002, s. 644.

²⁷ Koçu, a.g.e., s. 169.

²⁸ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. II, İstanbul 1993, s. 343.

²⁹ Pakalın, a.g.e., s. 343.

³⁰ ŞŞS, No:52, s. 45.

kürk³¹, Cerrahpaşa'da Haybazya Mahallesi sakinlerinden olub Evkâf Muhasebeciliği memuriyeti yapmış olan Sivas'ta Oğlançavuş Mahallesi'nden İbrahim Beğ oğlu Abdullah'ın terekesinde; 2800 kuruş değerinde olan samur kaplı siyah çuka yüzlü kürk, 920 kuruş değerinde adi ala kaplı gül rengi çuka yüzlü kürk, 600 kuruş değerinde çuka kaplı sarı çuka yüzlü kürk , 1500 kuruş değerinde gül rengi çuka yüzlü ala kürk, 335 kuruş değerinde çuka yüzlü kıvrıcık post kürk³² şeklinde birçok kürk kayıtlıdır. Terekelerdeki en ucuz kürk aslen Tokatlı olan Mustafa'nın terekesinde zikredilen 50 kuruş değerindeki koyun kürk³³ en pahalı kürk ise sahibi yukarıda zikredilen Abdullah'a ait olan, tanesi 2800 kuruş olan samur kaplı siyah çuka yüzlü kürktür.

Abdullah Beyin farklı değerlerde beş kürke sahip olması hasebiyle, onun zengin biri olduğu ve evkaf muhasebeciliği görevindeki resmi statüsünden dolayı bu kürklere sahip olduğu söylenebilir. Kürk yönetici grup ve esnafın zenginleri arasında moda olan diğer bir giyecektir.³⁴ Kürkler toplumun her kesiminde rağbet görmüş olan dönemin popüler giyeceklerindendir.

3.2. Entariler ve Kuşaklar

Sivas'ta XIX. yüzyılda en çok kullanılan giysilerden birisi entari olmakla birlikte kayıtlarda çeşitli entarilerin olduğu görülmektedir. Entari, basma patiska ve sair kumaşlardan yapılan uzun bir libas, düz ve süssüz kadın esvabı; kadınların donları üzerine erkeklerin de şalvar çakşırıları üzerine giydikleri³⁵ elbisedir. Kadın ve erkeklerin sokakta, evde ve yatarken giydikleri çeşitli entariler vardır.

Kayıtlar incelediğinde 10 terekede çeşitli özelliklerde entariler olmakla birlikte bazı terekelerde üç dört adet entariye rastlanmaktadır. Entarilerin elimizdeki kayıtlarda; yüzyıllar boyunca türlü renk ve desenlerle dokunan, Türk kumaşlarının geometrik ve üsluplaştırılmış çiçeklerden mürekkep süs motifleri gayet zengin olan basma³⁶, eski ipeklili kumaşlardan biri olan gayet ince, mat ve daima düz renk olan; sarı, mor, yeşil ve muhtelif renklerdeki canfes³⁷, ince keçi kılından dokunan kumaş sof³⁸, eski ipeklili kumaş olan, altın ve gümüş işlemeli olanları da olan makbul esvaplık kumaşlardan erkek ve kadın entarileri yapılan sevâyî³⁹, Keşmir keçisi

³¹ SŞS, No:52, s.109

³² SŞS, No:52, s. 197-198.

³³ SŞS, No:52, s. 70.

³⁴ Demirel, a.g.e., s. 73.

³⁵ Koçu, a.g.e., s. 102.

³⁶ Koçu, a.g.e., s. 31.

³⁷ Koçu, a.g.e., s. 56.

³⁸ Necdet Sakaoğlu, *Osmanlı Tarihi Sözlüğü*, Alfa Yayınları, İstanbul 2017, s. 616.

³⁹ Koçu, a.g.e., s. 208.

yününden dokunmuş ince ve makbûl bir yünlü kumaş olan şâlî⁴⁰ gibi türleriyle bez ve tire olan çeşitleri de vardır. Ayrıca sevâyî ve şal gibi giyim eşyaları ağırlıkla ithâl ürünlerdir. Kaynaklar Hindistan'dan, Arabistan yoluyla gelen tülbent, savai, şal vs. gibi pamuklu ve yünlü dokumaların devlete çok külfet yüklediğinden senelik 30 milyon kuruşluk Venedik altınının Hindistan'a aktığından yakınıyorlar.⁴¹ Bu bilgiye istinaden entarilerin bir kısmının lüks kumaşlardan istihsal edildiği doğal olarak lüks giyecek oldukları söylenebilir. Sivas'ta kullanılan entari çeşitlerinden canfes gibi ipekli kumaşların üretimine dair bilgiler mevcuttur. Hereke fabrikasının 1843 yılında, 50 pamuklu ve 25 ipekli canfes tezgahı ile donatıldığı, ipekli dokumaların kazandığı rağbet üzerine, 1850'de ipekli kısmına 100 adet jakarlı el tezgahı eklendiği⁴² nakledilmektedir. İlk olarak 1843'te Kocaeli'de kurulmuş olan bu fabrikaya Sivas'tan da işçi getirtilmiştir. Ayrıca entari çeşitlerinden olan sof ve muhayyer gibi türler, memleketin muhtelif yerlerinde Ankara tiftiğinden istihsal edilmektedir. Tiftik kumaşların (sof, muhayyer) dokunması ve aprelenmesi kentlerde, Tosya'da ve en önemlisi Ankara'da yoğunlaşmıştı ama hazırlık işlerinin çoğu yarı zamanlı çalışan köy zanaatkârlarınca yapılıyordu.⁴³ Şah Hüseyin Mahallesi'nden Osman Vefa Efendi'nin terekesinde 40 kuruş değerinde 1 adet köhne sof entari⁴⁴ Ankara tiftiğinden üretilen giysilere örnektir.

Bâb-1 Kayseriye Mahallesi'nden Şerife Hatun'un terekesinde; 310 kuruş değerinde 1 adet köhne canfes entari, 9 kuruş 30 para değerinde 1 adet basma entari, 18 kuruş 30 para değerinde 1 adet basma entari, 156 kuruş değerinde 1 adet sevâyî entari⁴⁵ şeklinde çeşitli entariler kayıtlıdır. Yine Sofî Himmət Mahallesi eşrâfından Hocazâde Hasan Sadık Efendi oğlu Mustafa Efendi'nin terekesinde 2 adet müst'amel bez entari⁴⁶, Osman Paşa Mahallesi'nde Börekçi Kerimesi Hadice'nin malı olan (çalınan ve adli tahkikat neticesinde bulunan) 800 kuruş kıymetinde siyah çukadan üretilmiş sırmalı bir çuka entari⁴⁷, Arabgir Karyesi'nden olup Sivas'da Beyrut hanında vefat eden Aslan oğlu Hüseyin'in terekesinde birinin değeri 48 kuruş olan iki adet köhne entari ve 1 adet bez entari⁴⁸ Ali oğlu Abdullah'ın terekesinde 115 para 20 kuruş değerinde 1 adet köhne şâlî entari⁴⁹ şeklinde örneklerinin çok olduğu kayıtlar mevcuttur. Görüleceği

⁴⁰ Koçu, a.g.e., s. 217.

⁴¹ Hülya Tezcan, Osmanlı Dokumacılığı, *Türkler*, c XII, s. 408.

⁴² Musa Çadırcı, *Osmanlı Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. bs. Ankara 2013, s. 350.

⁴³ Faroqi, a.g.e., s. 164.

⁴⁴ SŞS, No:52, s. 109.

⁴⁵ SŞS, No:52, s. 108.

⁴⁶ SŞS, No:52, s. 126.

⁴⁷ SŞS, No:52, s. 146.

⁴⁸ SŞS, No:52, s.72.

⁴⁹ SŞS, No:52, s.72.

üzere en ucuzu 9 kuruş, en pahalısı 800 kuruş olmak üzere çeşitli fiyatlarda entariler mevcuttur.

Kuşaklar entarileri bel kısmından bağlamak için kullanılan ve elimizdeki kayıtlarda mevcut olan giyim kuşam eşyalarındandır. Kayıtlarda şal ve iplik kuşaklar mevcuttur. Harput ahalisinden olup bundan önce Yoğurt Pazarı'nda Tataroğlu Kirkor kahvesinde vefat eden Abdullah'ın terekesinde köhne şal kuşak⁵⁰ ve Paşabey Mahallesi'nde ikamet eden Şerife oğlu Mustafa'nın terekesinde iplik kuşak⁵¹ bu türün örneklerindedir.

Entariler kadim dönemlerden beri Osmanlı toplumunun en yaygın giyeceklerindedir. XVIII. yüzyılda Antep'te ikamet eden Mehmed Ağa oğlu Receb Ağa'nın terekesinde 3 kuruş 1 akça değerinde 1 adet alaca entarinin,⁵² Trabzon'da ise hataî ve libade gibi entarilerin⁵³ terekelerde kayıtlı olması, entarilerin Osmanlı toplumunda ulusal olarak kullanılan yaygın bir giyecek olduğunu göstermektedir. Yukarıda bahsi geçen alaca bezi; yemeni, maşlah ve entari gibi birçok giyim eşyasında kullanılmaktadır. İstanbul'da gerek Mısır'dan gerekse Dimyat'tan gelen alaca satılıyordu; bu terimle ya karışık iplikli yada çok renkli çizgilerle bezenmiş bir kumaş kastediliyordu.⁵⁴ Ayrıca Sivas'ta mezkûr dönemde zikredilen basma, sof ve sevâyî tarzına benzer entariler, günümüzde bayanlar tarafından kullanılmakta olup güncel trendlere bağlı olarak bazı yıllarda oldukça popüler olabilmektedir.

3.3. Şalvarlar

Şalvarlar kadınlar ve erkekler tarafından kullanılan günümüzdeki gibi üst kısımları geniş, alt kısımları dar olan, terekelerin on tanesinde bazılarında birden fazla ve bir çok çeşidi var olan giyeceklerdir. Terekelerde kalın ve kaba yünlü bir kumaş olan ve bu kumaştan yapılan esvap; potur, hırka, cepken ve bilhassa paltoya verilen isim olan aba⁵⁵ bez, kıl ve çuka gibi çeşitleri kayıtlıdır.

Şems-i Ferraş Mahallesi ahalisinden Ömer oğlu Hüseyin'in terekesinde 1 adet aba köhne şalvar⁵⁶, aslen Malatyalı olan ve Sivas'ın Paşa Camii'nde vefat eden Timur'un terekesinde 37 kuruş değerinde 1 adet bez şalvar⁵⁷, aslen Amasyalı olan ve Sivas'ta vefat etmiş olan Kara Ali oğlu Abdullah'ın

⁵⁰ ŞŞS, No:52, s. 72.

⁵¹ ŞŞS, No:52, s. 70.

⁵² Ahmet Külek, 71 Numaralı Gazi Antep Şer'iyye Sicili Transkripsiyonu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Van 2010, s. 113.

⁵³ Öztürk, a.g.m., s. 17.

⁵⁴ Faroqhi, a.g.e., s. 152.

⁵⁵ Koçu, a.g.e., s. 13.

⁵⁶ ŞŞS, No:52, s. 44.

⁵⁷ ŞŞS, No:52, s. 71.

terekeşinde sair eşyalarla beraber 63 kuruş değerinde 2 adet kıl şalvar⁵⁸, yukarıda zikredilen Aslan oğlu Hüseyin'in terekeşinde en pahalısı 298 kuruş olan dört adet şalvar⁵⁹, Zile Kasabası, Alakadı Mahallesi'nden Ali oğlu Abdullah'ın terekeşinde fiyatı belirli olmayan 1 adet aba şalvar⁶⁰ vs. bir çok adet, cins ve fiyatta şalvarlar mevcut olup kullanımının da yaygın olduğu görülmektedir.

3.4. Hırka ve Yelekler

Kalın kumaşla yapılmış ve içi pamukla doldurulmuş ceket uzunluğunda bir giyecek⁶¹ olan hırkalar günümüzde de modern versiyonlarla yaygın olarak kullanılan giyeceklerdir. Erkekler ve kadınlar tarafından giyilen hırkaların; üzeri çiçekli ve şekilli pamuk bez olan çit⁶², çuka ve yün gibi çeşitleri vardır. Hava alacak surette kolsuz ve ekseriya önü açık (yaka kesimi açık), eteği bele kadar kısa olup mintan üstüne ve ceket, salta, cebken altına giyilir bir giyim şey olan yelekler⁶³ de terekelerde kayıtlı hırkalara benzer giysilerdendir.

Hırkalar entari ve şalvarlarla; 1 adet çuka entari 1 adet hırka 1 adet şalvar ve toplam 561 kuruş⁶⁴ şeklinde de zikredilmiştir. Ayrıca hırka ve yeleklerin bazı kayıtlarda diğer giyim eşyalarıyla bu şekilde toplam olarak fiyatlarının tayin edilmiş olmasından dolayı taban ve tavan fiyatları belirlenememiştir. Yukarıda zikredilen kombin tarzındaki giyim hırkalarda da görülmektedir.

Sivas'ta misafir olarak geceleyen ve burada vefat eden Kütahyalı Mehmed Şemseddin Efendi oğlu Abdullah'ın terekeşinden 1 adet yel abası ile fiyatları toplamı 100 kuruş olarak verilen 1 adet yün hırka⁶⁵ aslen Medineli olan ve Tokmak Mahallesi'nde Receb Ağa konağında vefat eden Şeyh Abdullah'ın terekeşinde 1 adet donla beraber fiyatı 35 kuruş olan 1 adet müsta'mel Şam hırkası⁶⁶ ve Bâb-ı Kayseriye Mahallesi'nden Şerife Hatun'un terekeşinde tanesi 10 kuruş 20 para olan hırka ve tanesi 23 kuruş 20 para olan hırka⁶⁷ olmak üzere iki adet hırka terekelerdeki hırka örneklerindendir.

Mehmed oğlu Mehmet ile bütün emvâl emlâk ve ticaretleri müşterek olan kardeşi Hacı Mehmet Efendinin müşterek mekanda bulunan

⁵⁸ SŞS, No:52, s. 71.

⁵⁹ SŞS, No:52, s. 72.

⁶⁰ SŞS, No:52, s. 72.

⁶¹ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 25. bs., Ankara 2008, s. 363.

⁶² Koçu, a.g.e., s. 83.

⁶³ Hüseyin Kazım, *Büyük Türk Lügati*, Koçu, a.g.e., s. 244.

⁶⁴ SŞS, No:52, s. 108.

⁶⁵ SŞS, No:52, s. 66.

⁶⁶ SŞS, No:52, s. 73.

⁶⁷ SŞS, No:52, s. 108.

terekelerinde toplam değeri 110 kuruş olan 11 adet yelek⁶⁸, Paşa Cami'inde vefat eden Timur'un terekesinde 2 tanesi 25 para 30 kuruş olan köhne aba yelek⁶⁹, İbrahim oğlu Abdullah'ın terekesinde fiyatı diğer giyim eşyalarıyla toplam olarak verilen 3 adet yelek⁷⁰ kaydedilmiştir. Mehmet ve kardeşi Hacı Mehmet Efendi'nin terekelerinde müşterek olarak zikredilen 11 adet yeğin tolam 110 kuruş olması, kendilerinin ticaretle uğraşmaları nazara alındığında yeleklerin satılık ürün olduğu ve tanesinin 10 kuruş olduğu söylenebilir. Görüleceği üzere kayıtlardan bir kısmını naklettiğimiz yelek ve hırkaldan Sivas'ta yaygın olarak kullanılmıştır.

3.5. Yağmurluk

Yağmurluklar terekelerde rastlanan diğer dış giyim eşyalarındandır. Yağmurluk; yağmurlu havada giyilen üstlük, libas, kaput, muşamma⁷¹ şeklinde tanımlanmaktadır. Terekelerin beşinde değişik cins ve özelliklerde yağmurluk mevcut olup; muşamma, aba, köhne ve asker yağmurluğu gibi çeşitleri kayıtlıdır. İbrahim oğlu Abdullah'ın terekesinde 60 kuruş değerinde 1 adet lasdik beyaz muşamma yağmurluk⁷², aslen Harputlu olup Sivas'ta vefat eden Abdullah'ın terekesinde 150 kuruş değerinde 1 adet aba yağmurluk⁷³, aslen Kastamonulu olan Mustafa'nın terekesinde 171 kuruş değerinde 1 adet asker yağmurluk⁷⁴, aslen Erzurum Ilıca'dan olan Abdurrahman oğlu Abdullah'ın terekesinde 18 kuruş değerinde 1 adet köhne yağmurluk⁷⁵ terekelerde kayıtlı olup en ucuz yağmurluk 18 kuruş en pahalı yağmurluk ise 171 kuruş değerindedir.

3.6. Şal, Yemeni ve Yazmalar

En güzelleri İran'da ve Hindistan'da dokunmuş esvaplık, omuz ve boyun için atkılık, kuşaklık ve sarıklık ipekli yünlü bir kumaş olan şal⁷⁶ alaca boyalı, üzerine kalıpla renkli çiçek resimleri basılmış ince bez ve yazma çenber yemeni⁷⁷ ve el ile nakış olunmuş kalemkâri yazma⁷⁸ şeklinde tanımlanan yazmalar kayıtlardaki diğer giyim malzemelerindedir.

Kal'a-i 'Atik Mahallesi'nden Hacı Ömer Ağa oğlu Yakub 'un terekesinde 26 kuruş değerinde 1 adet Gürün şalı⁷⁹ Sofi Himmet Mahallesi'nden Hocazâde Hasan Sadık Efendi oğlu Mustafa Efendi'nin

⁶⁸ ŞŞS, No:52, s. 40.

⁶⁹ ŞŞS, No:52, s. 71.

⁷⁰ ŞŞS, No:52, s. 197.

⁷¹ Sami, a.g.e., s. 1532.

⁷² ŞŞS, No:52, s. 198

⁷³ ŞŞS, No:52, s. 72.

⁷⁴ ŞŞS, No:52, s. 73.

⁷⁵ ŞŞS, No:52, s. 160.

⁷⁶ Koçu, a.g.e., s. 216.

⁷⁷ Pakalın, a.g.e., c III, s. 617.

⁷⁸ Sami, a.g.e., s. 1528.

⁷⁹ ŞŞS, No:52, s. 117.

terekesinde 20 kuruş değerinde 1 adet müsta'mel acem şalı⁸⁰ mevcuttur. Mehmet ve Hacı Mehmet isimli tüccar kardeşlerin müşterek terekesindeki satılık mallarından; 656 kuruş değerinde 36 adet sagir fezik şalı, 105 kuruş değerinde iki yüzlü 3 adet fezik şalı, 140 kuruş değerinde 14 adet gatap? (Antep olabilir) şalı⁸¹ gibi çeşitli cins ve değerlerde şallar mevcuttur. Kayıtlarda en ucuz şal, 10 kuruş değerindeki gatap şalı olmakla en pahalı şal ise 35 kuruş değerindeki fezik şalıdır. Ayrıca Alakadı Mahallesi'nden Ali oğlu Abdullah'ın terekesinde 15 kuruş değerinde bir çift yemeni⁸² mevcuttur.

Mehmet ve Hacı Mehmet isimli tüccar kardeşlerin müşterek terekesindeki; 650 kuruş değerinde 65 kebir yerli yazma, 685 kuruş değerinde 55 adet Halep yazması, 462 kuruş değerinde 75 adet orta yerli yazma, 185 kuruş değerinde 35 adet sagir yerli oyalı yazma, 450 kuruş değerinde 80 adet Tokat yazması, 150 kuruş değerinde 100 adet dem'a sagir tokad yazması⁸³ satılık mallarından olup bu dönemde Sivas'ta ticareti yapılan ve kullanılan yazmalar hakkında önemli bilgiler vermektedir.

3.7. Maşlahlar

Eskiden şehir kadınlarının giyeceklerinden olan kadınların sabahlık olarak da giydiği köylerde ise ferace ve çarşaf makamında kullanılan maşlah⁸⁴ erkekler tarafında da farklı bir çeşidi kullanılmaktadır. Eski Kılıççılar içindeki Kahveci Aymaz kahvesinde vefat eden Mustafa'nın terekesinde 20 kuruş değerinde 1 adet alaca maşlah⁸⁵, Süleyman oğlu Abdullah'ın terekesinde 1 adet köhne maşlah⁸⁶ Hasan oğlu Ömer'in terekesinde 31 kuruş 10 para değerinde 1 adet maşlah⁸⁷ kayıtlı olmakla birlikte maşlahlar entarilere benzemektedir. Ayrıca XIX. yüzyılda Antakya'da da kullanılan maşlahın da⁸⁸ birçok giyim eşyası gibi Osmanlı halkının ulusal olarak kullanıldığı giyeceklerden olduğu anlaşılmaktadır.

3.8. Ayakkabılar

Dış giyimün önemli unsurlarından olan ayakkabılar elimizdeki kayıtlarda çeşitli versiyonlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Tuz ile terbiye edilerek tek parça gönden yapılan, ayak tabanı, parmak üstleri ve topuğu

⁸⁰ ŞŞS, No:52, s. 126.

⁸¹ ŞŞS, No:52, s. 40.

⁸² ŞŞS, No:52, s. 72.

⁸³ ŞŞS, No:52, s. 40.

⁸⁴ Pakalın, a.g.e., c. II, s. 415.

⁸⁵ ŞŞS, No:52, s. 73.

⁸⁶ ŞŞS, No:52, s. 73.

⁸⁷ ŞŞS, No:52, s. 188.

⁸⁸ Emrah Topçu, 12 Numaralı Antakya Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1222-1226/M. 1807-1810), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Van 2016, s. 238.

kapatan ve sıırım ile bağlanarak ayağa geçirilen çarık⁸⁹, İskarpinin kabası, konçsuz, 1-2 parmak topuklu (ökçeli), ökçe altı demir nalçalı, taban altı kabaralı (demir çivili) ağır ve kaba ayakkabı olan kundura⁹⁰, odundan yontularak yapılmış ve ayağı tutması için köseleden tasmaı bulunan, zemini taş döşeli, hatta ıslak, sulu yerlerde ve hamamda giyilen çifti ikilik ifade eden “naleyn” olan nalın⁹¹ gibi ayakkabılar kayıtlarda mevcuttur.

Sivas'ta ayakkabı imalatına dair bilgiler de mevcuttur. Sivas'ta 1860'larda açılan Islahhane'nin ayakkabıcılık şubesine gerekli deri mamullerini sağlamak üzere bizzat valinin öncülüğü ve iştiraki ile kurulan Debbağlar Şirketi, 1869 yılında şehirde mevcut debbağhaneyi modernleştirmeye karar verdiği zaman bölgede bu işi yapabilecek maharetle ustayı ancak Tokat'ta bulabilmiştir.⁹²

Terekelerin çoğunda ayakkabı vb. giyim eşyasına rastlanmaktadır. İbrahim oğlu Abdullah'ın terekesinde 72 kuruş değerinde 1 çift kundura⁹³, yukarıda zikredilen Şerife Hatun terekesinde 100 kuruş değerinde bir çift sim naleyn⁹⁴ daha önce isimlerini zikrettiğimiz Mehmet ve Hacı Mehmet isimli tüccar kardeşlerin müşterek terekesinde 6 tanesi 200 kuruş değerinde satılık Merzifon çarıklar⁹⁵, Şerife oğlu Abdullah'ın terekesinde 1 adet çarık⁹⁶ ve Aziziye ahalisinden olup Sivas'da mahbushânede vefat eden Süleyman oğlu Abdullah'ın terekesinde 1 adet çarık⁹⁷ kayıtlarda mevcuttur.

Ayağa geçirildikten sonra gaytanla ayağa bağlanan mest olan lapçın⁹⁸, ya da mestin uzun konçlusu ağzı kısa çizme gibi olan lapçın⁹⁹, tabanı ve yüzü yumuşak deriden, incik kemiğinin üstüne kadar çıkan konçlu, düğmesiz ve bağısız ayakkabı olan mest¹⁰⁰ ayağa giyilen diğer ayakkabı çeşitlerinden olmakla beraber mestler günümüzde de kullanılmaktadır. Sivas'ta Eski Kılıççılar içindeki Kahveci Aymaz kahvesinde vefat eden Mustafa'nın terekesinde 132 kuruş değerinde 1 çift lapçın¹⁰¹ Tokmak Mahallesi'nde Receb Ağa konağında vefat eden Şeyh Abdullah'ın terekesinde 1 çift çorapla beraber değeri 134 kuruş değerinde 1 çift mest¹⁰²

⁸⁹ Koçu, a.g.e., s. 70.

⁹⁰ Koçu, a.g.e., s. 165.

⁹¹ Koçu, a.g.e., s. 183.

⁹² BOA, İrade Dahiliye (İ.DH) 591/41128, Genç, a.g.e., s. 273.

⁹³ SŞS, No:52, s. 198.

⁹⁴ SŞS, No:52, s. 108.

⁹⁵ SŞS, No:52, s. 40.

⁹⁶ SŞS, No:52, s. 70.

⁹⁷ SŞS, No:52, s. 73.

⁹⁸ Pakalın, a.g.e., c. II, s. 356.

⁹⁹ Koçu, a.g.e., s. 171.

¹⁰⁰ Koçu, a.g.e., s. 177.

¹⁰¹ SŞS, No:52, s. 73.

¹⁰² SŞS, No:52, s. 73.

gibi ayak giyecekleri Osmanlı ordusu tarafından da kullanılmaktadır. Zabitan-ı askeride mest veya pabuç veyahud çizme ve pabuç giyip mest üzerine çizme dahi giyilir idi.¹⁰³

3.9. Süs ve Ziyet Eşyaları

Kayıtlarda süs ve ziyet eşyaları sıklıkla karşımıza çıkmakla beraber Sivas'ta kuyumculuk sanatı da ileri düzeydedir. Osmanlı döneminde gümüş ve altın üzerine vurulan damgalar İstanbul, Sivas ve Van illerinin adını taşırdı.¹⁰⁴ Altına, gümüşe şekil verilen Sivas'ta gümüşün en incisi üretilirdi.¹⁰⁵ Kuyumculuğun iyi derecede olduğu Sivas'ta süs ve ziyet eşyaları daha çok bayanların terekelerinde karşımıza çıkmaktadır. Ziyet eşyalarının kıymeti harbiyesi yüksek olduğu için bazı adli vakalara da konu olmuştur.

Elimizdeki kayıtlarda saat, yüzük, küpe, boncuk ve gerdanlık gibi eşyalar vardır. Bab-ı Kayseriye Mahallesi'nden Feyzullah oğlu Ömer'in terekesinde 600 kuruş değerinde 1 adet müst'amel saat, 200 kuruş değerinde 1 adet bakır saat ve 220 kuruş değerinde 1 adet bakır Suriye saati olmak üzere üç adet saat¹⁰⁶ Oğlançavuş Mahallesi'nden İbrahim oğlu Abdullah'ın terekesinde 1700 kuruş değerinde rami altın kordonlu 1 adet altın saat¹⁰⁷ kayıtlıdır.

Ayrıca Bâb-ı Kayseriye Mahallesi'nden Debbâğzâde Ali Efendi'nin eşi Şerife Hatun terekesinde; 110 kuruş değerinde 1 adet incili küpe, 17 kuruş değerinde bir dirhemlik sim saat kösteği, 4 kuruş 10 para değerinde 1 adet sim kemer, 12 kuruş değerinde 1 adet sim boncuklu yüzük¹⁰⁸ ve Kal'a-i 'Atik Mahallesi'nden Hacı Ömer Ağa oğlu Yakub 'un terekesinde 35 kuruş değerinde 1 adet yüzük¹⁰⁹ mevcuttur. Ayrıca Osman Paşa Mahallesi'nde Börekçi Kerimesi Hadice'nin malı olan 150 kuruş değerinde çalınmış bir adet altın gerdânlık¹¹⁰ kayıtlarda geçen süs ve ziyet eşyalarındandır.

4. Diğer Giyim Kuşam Eşyaları

Terekelerde peştemal, kemer, kayış, pantolon, fes, sarık, çorap, palto, eldiven ve gecelik gibi giyecekler de kayıtlıdır. Bâb-ı Kayseriye Mahallesi'nden Şerife Hatun'un terekesinde 22 kuruş değerinde 2 adet

¹⁰³ Mahmud Şevket Paşa, *Osmanlı Teşkilât ve Kıyafet-i Askeriyesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. bs., Ankara 2014, s. 33.

¹⁰⁴ Zehra Hizmetli, 1838-1841 Yıllarında Sivas'ta Aile Hayatı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya 2007, s. 106.

¹⁰⁵ Hizmetli. a.g.t., s. 106.

¹⁰⁶ SŞS, No:52, s. 42.

¹⁰⁷ SŞS, No:52, s. 198.

¹⁰⁸ SŞS, No:52, s. 108.

¹⁰⁹ SŞS, No:52, s. 117.

¹¹⁰ SŞS, No:52, s. 146.

havlu ve 1 adet peştamal¹¹¹, Kütahyalı Mehmed Şemseddin oğlu Abdullah'ın terekesinde 80 kuruş değerinde 1 adet müst'amel çuka kemer¹¹², Oğlançavuş Mahallesi'nden İbrahim oğlu Abdullah'ın terekesinde değeri belli olmayan üç adet pantolon¹¹³, Mehmet ve Hacı Mehmet isimli tüccar kardeşlerin müşterek terekesindeki 111 kuruş değerinde 38 adet köhne fes ve 50 kuruş değerinde 20 adet müst'amel fes¹¹⁴, Deveci Mehmed oğlu İbrahim oğlu Mehmed'in terekesinde 1 adet fes¹¹⁵, Üryan Müslim Mahallesi'nden Seyyid Mehmed Ağa oğlu Mustafa Ağa'nın terekesinde 25 kuruş değerinde 1 adet işlemeli kayış¹¹⁶, Ece Mahallesinden Elif'in oğlu Ömer terekesinde 16 kuruş değerinde 1 adet köhne sarık¹¹⁷, Şeyh Abdullah'ın terekesinde fiyatı belirsiz 1 adet sarık¹¹⁸, Aslan oğlu Hüseyin'in terekesinde 1 çift çorap¹¹⁹, İbrahim Beğ oğlu Abdullah'ın terekesinde 1 adet aba palto¹²⁰, Dikilitaş Köyü'nden Ebubekir oğlu Timur'un terekesinde 1 çift eldiven¹²¹, Kütahyalı Mehmed Şemseddin Efendi oğlu Abdullah'ın terekesinde 1 çift eldiven¹²², Oğlançavuş Mahallesi'nde İbrahim oğlu Abdullah'ın terekesinde 71 kuruş değerinde 1 adet basma gecelikle 90 kuruş değerinde 1 adet def'a basma gecelik¹²³ vb. giyim kuşam eşyalarına örnek olarak gösterilebilirler.

5. Sonuç

52 nolu Sivas kadı sicili kayıtlarında Sivas'ta XIX. yüzyılda kullanılan birçok giyim kuşam malzemesi mevcuttur. Ayrıca yöre halkının giyim kuşam kültürü muhafazakar çizgidedir. Giyim eşyalarında çeşitlilik çok olmasına rağmen tüccar ve devlet memurları haricindeki halkın terekelerinde lüks giyim eşyası yok denecek kadar azdır. Sivil halkın terekelerinde lüks olmayan giyim eşyalarının miktarı ve çeşitliliği de azdır. Bu verilere istinaden bu dönemde Sivas halkının yoksul olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Giyim kuşam malzemesinin bolluğu devletin ve halkın "eğer suni bir refah yoksa" her alandaki refahıyla müsavi olacağından yörenin refah seviyesinin düşük olduğuna dair kanaatleri desteklemektedir. Diğer bir husus bu veriler sadece terekelere istinaden ortaya çıkarıldığı için yörede bu dönemde farklı giyecekler de

¹¹¹ SŞS, No:52, s. 108.

¹¹² SŞS, No:52, s. 66.

¹¹³ SŞS, No:52, s. 197-198.

¹¹⁴ SŞS, No:52, s. 40.

¹¹⁵ SŞS, No:52, s. 73.

¹¹⁶ SŞS, No:52, s. 226.

¹¹⁷ SŞS, No:52, s. 68.

¹¹⁸ SŞS, No:52, s. 73.

¹¹⁹ SŞS, No:52, s. 72.

¹²⁰ SŞS, No:52, s. 197.

¹²¹ SŞS, No:52, s. 137.

¹²² SŞS, No:52, s. 66.

¹²³ SŞS, No:52, s. 197.

kullanılmıştır. Terekelerde kayıtlı olan esvapların büyük bir kısmı günümüzde de kullanılmaktadır.

Sivas'ta bu dönemde giyim kuşam malzemeleri çoğunlukla yerel imkanlarla üretilmesine rağmen dışarıdan getirilip satılan bir kısmı lüks olan birçok giyim kuşam malzemesi de mevcuttur. Sivas'ın ticaret yolları üzerindeki stratejik konumu, yörede birçok derbent ve kervansarayın mevcut oluşu dışarıdan giyim kuşam mallarının ve pamuk gibi hammaddelerin buraya kolayca gelmesini sağlamıştır. Ayrıca giyim kuşam üretiminde dokuma ve deri sanayinde önemli derecede işçi istihdam edilmiştir. Bu durum giyim kuşama yönelik sanayinin kentin ekonomisindeki önemini ihtiva eder mahiyettedir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

BOA, MŞH, ŞŞS, No: 52.

Araştırma, Tedkik Eserler ve İncelemeler

Küleç, Ahmet, 71 Numaralı Gazi Antep Şer'iyye Sicili Transkripsiyonu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Van 2010

Topçu, Emrah, 12 Numaralı Antakya Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1222-1226/M. 1807-1810), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Van 2016

Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 25. bs., Ankara 2008

İnalçık, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi – I 1300- 1600*, (Çev. Halil Bertay), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2017

Emiroğlu, Kudret, *Gündelik Hayatımızın Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 10. bs., İstanbul 2017

Paşa, Mahmud Şevket, *Osmanlı Teşkilât ve Kıyafet-i Askeriyesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. bs., Ankara 2014

Genç, Mehmet, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, 14. bs., İstanbul 2000

Pakalın, Mehmed Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1993

Çadırcı, Musa, *Osmanlı Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. bs. Ankara 2013

Demirel, Ömer, *Osmanlı Dönemi Sivas Şehri ve Esnaf Teşkilatı*, Sivas Belediyesi Kültür Yayınları, Sivas 1998

Koçu, Reşat Ekrem, *Osmanlı Tarihinde Yasaklar*, Doğan Yayınları, İstanbul 2017

Hülya Tezcan, Osmanlı Dokumacılığı, *Türkler*, c. XII. İstanbul 2002

Sakaoğlu, Necdet, Osmanlı Giyim Kuşamı ve “Elbise-i Osmaniyye”, *Tarih ve Toplum*, İletişim Yay., c. VIII.

Sakaoğlu, Necdet, *Osmanlı Tarihi Sözlüğü*, Alfa Yayınları, İstanbul 2017 Reşad Ekrem Koçu, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Doğan Yayınları, İstanbul 2015

Gürsu, Nevber, Kumaş, TDV İslam Ansiklopedisi, c. XXVI,

Gürtuna, Sevgi, Osmanlı Kadınının Giyim Kuşamı, *Osmanlı Ansiklopedisi*, c. IX, 1999

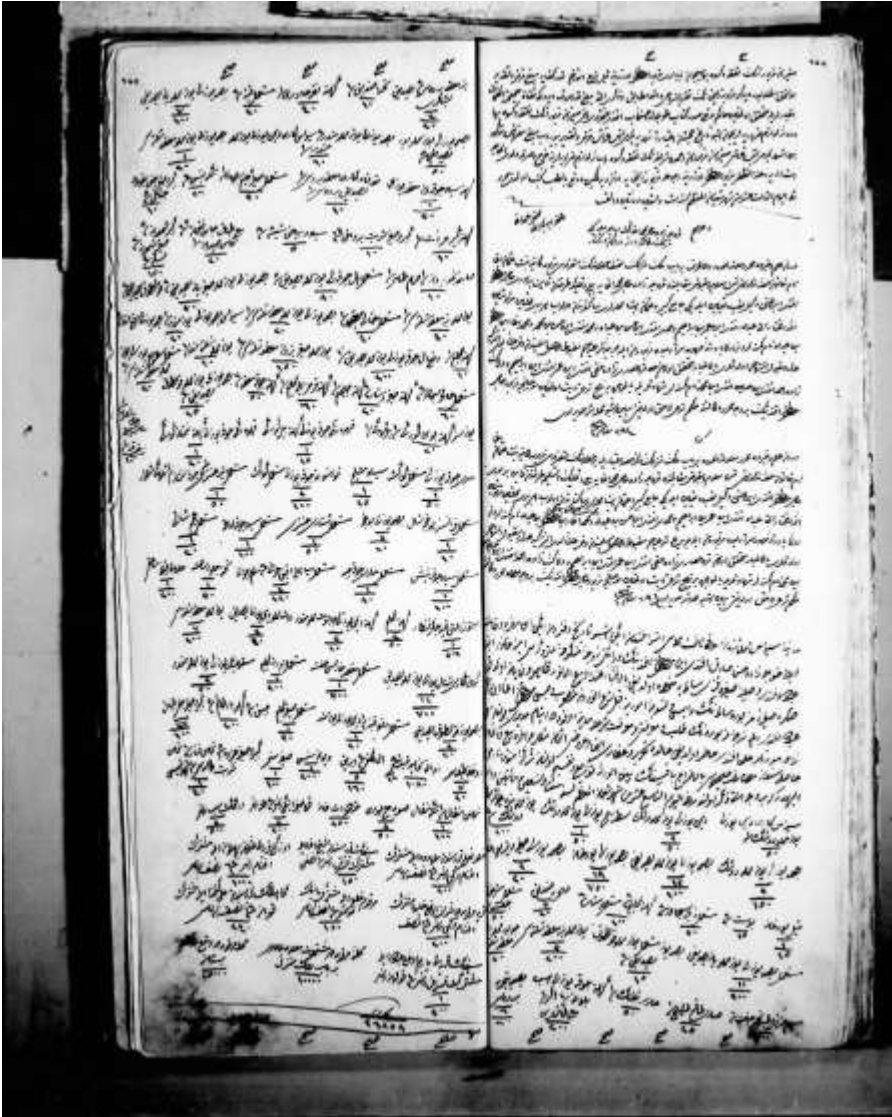
Faroqhi, Suraiya, Osmanlı Zanaatkarları, Alfa Yayınları, İstanbul 2017

Sami, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2007

Öztürk, Temel, 1918 Numaralı Kadı Siciline Göre 18. Yüzyılda Trabzon’da Giyim Kuşam Kültürü, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Serander Yay., 2015; (18): 9-28,

Hizmetli, Zehra, 1838-1841 Yıllarında Sivas’ta Aile Hayatı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya 2007

Tekin, Zeki, Osmanlılarda Kürk Kullanımı, *Türkler*, c.X, İstanbul 2002

Sivas'ın Sofi Himmet Mahallesi eşrâfından Hocazâde Hasan Sadık Efendi oğlu Mustafa Efendi'nin terekesi (ŞŞS, No:52, s. 126-127)